

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι

Ενότητα 13: Χρονογραφία της Ύστερης περιόδου.
Γεώργιος Σφραντζής: Βίος και Έργο

Κιαπίδου Ειρήνη-Σοφία

Τμήμα Φιλολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

Οι φοιτητές θα έρθουν σε επαφή με τη Χρονογραφία της Ύστερης Βυζαντινής Περιόδου. Θα γνωρίσουν, επίσης, τη ζωή και το έργο του Γεώργιου Σφραντζή και θα επεξεργαστούν ένα απόσπασμα από το *Χρονικό* του.

Περιεχόμενα ενότητας

- Χρονογραφία της Ύστερης Βυζαντινής περιόδου
- Γεώργιος Σφραντζής: Βίος και Έργο
- Απόσπασμα από το *Χρονικό* του

Χρονογραφία

Ύστερη Βυζαντινή Περίοδος

Χρονογραφία

- Νέα χρονογραφικά είδη (περιεχόμενο, γλώσσα, στόχοι)
- Ανανεωτικά στοιχεία 12^{ου} αιώνα: η έμμετρη χρονογραφία του Κωνσταντίνου Μανασσή και η καθιέρωση της καθομιλούμενης γλώσσας στη λογοτεχνία.
- Δεν υπάρχουν στοιχεία για την παιδεία των χρονογράφων.
- Ιδεολογικά οι συγγραφείς δεν είναι δεμένοι με το ιστορικό παρελθόν της αυτοκρατορίας και με τη βυζαντινή πρωτεύουσα.
- Μεγάλος αριθμός χειρογράφων δείχνει πλατιά διάδοση και ευρύ αναγνωστικό κοινό.

Χρονογραφία: κατάταξη

- Παραδοσιακές Χρονογραφίες (Σκουταριώτης, Ιωήλ και Εφραίμ)
- Φιλοδυτικές Χρονογραφίες (*Χρονικόν του Μορέως, Χρονικόν των Τόκκων και Χρονικόν του Λεοντίου Μαχαιρά*)
- Χρονικά των τόπων (*Χρονικόν των Ιωαννίνων και Χρονικόν της Τραπεζούντας ή Χρονικόν του Παναρέτου*)
- Βραχέα Χρονικά

Παραδοσιακές Χρονογραφίες

- *Σύνοψις Χρονική* του Ιωάννη Σκουταριώτη (13^{ος} αι.): νεωτερικά στοιχεία, αξιοποίηση ιστορικών πηγών (Χωνιάτης, Ακροπολίτης)
- Χρονογραφία του Ιωήλ: συμπίλημα γνωστών πηγών.
- Έμμετρη Χρονογραφία του Εφραίμ: θυμίζει την αντίστοιχη του Μανασσή, αλλά το ποιοτικό αποτέλεσμα δεν μπορεί να συγκριθεί. Ο συγγραφέας δεν αποσιωπά την τύφλωση του Ιωάννη Δ' Λάσκαρη.

Φιλοδυτικές Χρονογραφίες

- Το είδος εγκαινιάζεται τον 14^ο αι. και εμφανίζεται στη Φραγκοκρατούμενη Πελοπόννησο (*Χρονικόν του Μορέως*), στην υπο δυτική κατοχή Ήπειρο (*Χρονικόν των Τόκκων*) και στην Κύπρο (*Χρονικόν του Λεοντίου Μαχαιρά*).
- Καθομιλουμένη με στοιχεία ντοπιολαλιάς.
- Απουσία κωνσταντινουπολίτικης παράδοσης.
- Εξύμνηση επιτευγμάτων άρχουσας τάξης.
- Προπαγανδιστικός χαρακτήρας.

Χρονικά τόπων

- Οι δυτικές επαρχίες της Ηπείρου, της Αιτωλοακαρνανίας και των Ιονίων νήσων βρισκόταν υπό τον έλεγχο τοπικών και ξένων ηγεμόνων ήδη από τα μέσα του 14^{ου} αι.
- Τα περιφερειακά κέντρα αποκτούν εξουσία και απομακρύνονται από την επιρροή της βυζαντινής πρωτεύουσας. Αυτό ευνόησε τη συγγραφή τοπικών ιστοριών υπό την μορφή χρονικού.

1) *Χρονικόν της Τραπεζούντας ή του Παναρέτου*: εδραίωση της εξουσίας των Μεγάλων Κομνηνών στην Τραπεζούντα.

2) *Χρονικόν των Ιωαννίνων*: εκφράζει την τοπική αριστοκρατία και τις πολιτικές της επιδιώξεις. Μας είναι γνωστό μόνο από έντυπες εκδόσεις.

Βραχέα Χρονικά

- Σύντομα σημειώματα ιστορικών γεγονότων.
- Η έκτασή τους είναι ποικίλη, αλλά δεν είναι εκτενή.
- Δημώδης γλώσσα.
- Παράδοση σε χειρόγραφα παλαιολόγεια περιόδου και περιόδου τουρκοκρατίας.
- Πολλά είναι ανώνυμα και άτιτλα.
- Ο όρος «βραχέα χρονικά» δεν απαντά στα χειρόγραφα.

Βίος και Έργο

Γεώργιος Σφραντζής

Βίος

- Η διπλωματική δράση και τα αξιώματα που έλαβε τον καθιστούν άριστο γνώστη των γεγονότων πριν την άλωση. Είναι ο μόνος συγγραφέας που έζησε την άλωση της Κων/πολης.
- Πολέμησε στο πλευρό του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, του οποίου ήταν στενός φίλος και συνεργάτης.
- Γεννήθηκε το 1401 πιθανόν στην Κων/πολη.
- Η οικογένειά του συνδεόταν με την αυτοκρατορική αυλή.
- Μετά το θάνατο των γονιών του, την περίοδο 1416-1417, εντάσσεται στην υπηρεσία του αυτοκράτορα Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγου.

Βίος

- Το 1448 παντρεύεται την Ελένη Παλαιολογίνα, εξαδέλφη του Κων/νου Παλαιολόγου.
- Είχε συνάψει στενές σχέσεις με την αυλή, ώστε ο Μανουήλ Β΄ πριν από το θάνατό του να του εμπιστευτεί τη διαθήκη του.
- Στέλνεται σε αυτοκρατορικές αυλές για την αναζήτηση συζύγου του Κων/νου Παλαιολόγου.
- Μετά την άλωση της Πόλης αιχμαλωτίστηκε μαζί την οικογένειά του, εξαγόρασε την ελευθερία του το 1453 και κατέφυγε στον Μυστρά, αφήνοντας στα χέρια των Τούρκων τη σύζυγο και τα δυο του παιδιά.

Βίος

- Μετά την κατάληψη του δεσποτάτου του Μορέως (1459-1460) καταφεύγουν στην Κέρκυρα και εκεί αποσύρονται σε μοναστήρι.
- Οικονομικοί λόγοι τον αναγκάζουν να καταφύγει στην Ιταλία, αλλά σύντομα επιστρέφει στην Κέρκυρα, όπου και πεθαίνει από βαριά ασθένεια το 1478 ή λίγο αργότερα.

Έργο

- Έχει χαρακτήρα αυτοβιογραφικό και βασίζεται κυρίως στις σημειώσεις ημερολογίου του.
- Εικάζεται ότι στο μοναστήρι παροτρύνθηκε να συγγράψει τα απομνημονεύματά του.
- Τον απασχολούν ζητήματα που σχετίζονται με τη δική του σταδιοδρομία στην αυλική ιεραρχία.
- Δεν γράφει ιστορία, επειδή δεν διέθετε παιδεία, κίνητρο ή φιλοδοξία.
- Κατατάσσεται στους ιστορικούς της αλώσεως.
- Αποσπασματικός χαρακτήρας και εν συντομία περιγραφές της αλώσεως της Πόλης.
- Τα απομνημονεύματά του παραδίδονται σε δύο παραλλαγές (*Χρονικόν Minus – Χρονικόν Maius*).

Γεώργιος Σφραντζής

Χρονικόν (ΧΧΙΙΙ, παρ. 1-4)

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Κιαλίδου Ειρήνη-Σοφία 2015. «Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1935/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

